

MAT FÖR LIVET

NR
NÄRINGSRÄTT
Kostrådgivning

Patricia "Pyri" Badh
NÄRINGSRÄTT Kostrådgivning
Leg. Dietist och Idrottsnutritionsrådgivare

På menyn idag

- Övervikt
- Undernäring
- Får vi i oss allt vi behöver
- Sarkopeni
- Allmänna kostråd
- Frågor?

Vad innebär sund livsstil?

En sund harmoni mellan:

- Kosten
- Fysisk aktivitet
- Själslig/social aspekt
- Giffri miljö (tobak, arbetsmiljö, kemikalier)

"Asketer är människor som avstår från allt utom försakelsen"

INDIVIDUELLA KOSTRÅD

- Ev diagnos
- Övervikt o/e undernäring
- Matvanor idag
- Traditioner/kultur/religion
- Fysisk aktivitet
- Ekonomi
- Allergier

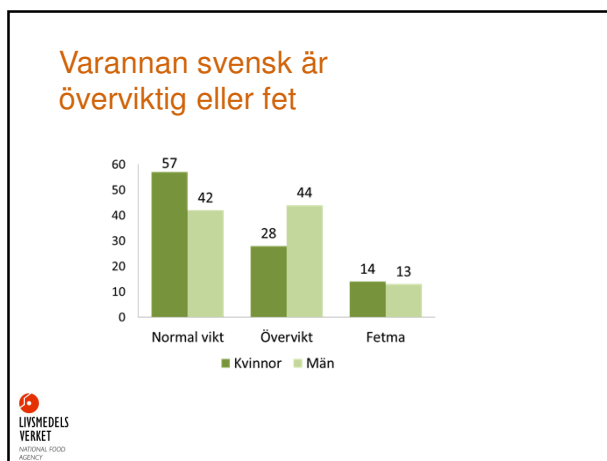
ÄR ALLT SOM STÅR PÅ LÖPSEDELN SANT????

Matvanor spelar roll

- Hjärt- och kärlsjukdom kan förebyggas med bra mat och inte för mycket alkohol (Ref: WHO, O'Flaherty et al 2012)
- Upp till 30 procent av cancerfallen skulle kunna förebyggas med bra mat, fysisk aktivitet och normal vikt (Ref: World Cancer Research Fund)
- Övervikt och fetma är en av de största riskfaktorerna för sjukdom och död i västvärlden (Ref: WHO)

(http://www.who.int/nmh/publications/ncd_report_summary_en.pdf)

Vad är normalvikt?

- BMI (vikt/längd²) Ex: 75 kg / (1,66 x 1,66) = BMI:27

Normalvikt vuxna: 18,5-25

Förlagen Normalvikt för äldre (70+) : BMI: 24-28

BMI 25 optimalt för bibehållen funktion hos äldre

Kroppssammansättning

Undernäring

- 25 % av patienter i akut svensk slutenvård är undernärda
- 70 % av äldre kroniskt sjuka är i riskzonen för undernäring

10% ofrivillig viktnedgång under 3 mån bör leda till utredning

Ref
http://www.drif.nu/Sjukdomsrelaterad_undernarig_seminarium%20lång.pdf
<http://www.lakartidningen.se/07engine.php?articleId=4141>

Orsaker till näringsbrist

- Dåliga matvanor
- Läkemedelsbiverkning
- Dålig tandhälsa
- Sänkt aptit
- Låg fysisk aktivitet
- Dålig måltidsmiljö
- **Vävnadsnedbrytning vid sjukdom**

Undernäring "the silent killer"

Risker med undernäring

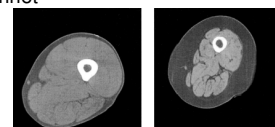
- Minskat välbefinnande
- Försämrade kroppsfunktioner
- Svarar ofta sämre på medicinering
- Ökad risk för sjukdom och död

Ref: Tema Geriatrisk Nutrition, I Vården 11-2010

SARKOPENI = förlust av muskelmassa nedsatt muskelfunktion

- Nedbrytning startar redan vid 30 år
- Efter 50 år minskar muskelmassa med 1-2 % per år
- Ca -50 % från 20 år till 90 år
- "Muskeiförlust stjälar den äldres frihet"

Påverkbara faktorer:
 Energibalans
 Proteinbalans
 Styrketräning

Young, active Old, sedentary

Roubenoff R, J Gerontol Med Sci 2003; 58: 1012 - 1017

Förebygg/behandla sarkopeni

- Styrketräning 3 ggr/vecka
- Energifalans
- 1,5 g protein/kg kroppsvikt/dag
- Fördela proteinintaget över hela dagen
- 2-3 dl mjölk/fil/keso direkt efter träningen
- D-vitamin tillskott
- Fisk 2-3 ggr/vecka
- Ät varierat och näringsrikt (ev multi vit/min)

Muskler kan komma väl till pass...

Proteininnehåll/100g

- Gröna ärter 5,2g
- Bruna bönor, konserv 4,4g
- Sojabönor, kokta 11g
- Sötmandlar, 20 g
- Broccoli 3,5g
- Potatis, kokt 1,5g
- Pasta, kokt 4,9g
- Ris, kokt 2,6g
- Havregryn 13,3g
- Rågbröd 7g
- Mjölk/fil 3,4g
- Keso, 4 % fett 12g
- Ägg 12,6g
- Falukorv 9,9g
- Fläskfilé 20,6g
- Kycklingfilé 23,1g
- Fisk 18g

Ex: 70 kg kvinna med KOL:
Uppskattat behov 100g protein/dag

Proteinberika vid behov

- Keso/kesella i filen/gröten
- Protin (drickyoghurt m mycket protein *och fett*)
- Makrill, sill och ägg till frukosten
- Extra ägg i våffel/pannkakssmeten/gratängen
- Kött/fisk/kyckling till lunch **och** middag (även om man ej äter lagad mat)
- Smoothies
- Nötter till mellanmålen (OBS energirikt också!)
- Proteindryck
- Proteinpulver

Får vi i oss allt vi behöver?

Intag 65 år och äldre (friska):

- Vitamin D 40-80 % av RDI
- Folat 90% av RDI
- Fiber/fiber 50-60% av RDI

Källa: Riksmaten vuxna 2010-2011

Vitamin D – 10 mcg/dag Över 75 år – 20 mcg/dag

inkl 61-74 år som ej vistas ute i solen regelbundet

- Lax 1 filé 20 mcg
- Matjessill 75 g 3,75 mcg
- Makrill 75g (motsv 1 burk) 2 mcg
- Berikad mjölk 2dl 0,76 mcg
- Standardmjölk 2 dl 0,04 mcg
- Ägg 1 st 0,8 mcg
- Berikad bregott/margarin 1tsk 0,38 mcg

Räcker det med vanlig mat?

"Idag äter mer än hälften av svenskarna mat som inte uppfyller näringsrekommendationerna."

Irene Mattison Livsmedelsverket 2011-01-26

Ref: <http://www.slv.se/sv/grupp1/Mat-och-naring/xxx/>

Varför får vi inte i oss allt vi behöver?

570 kcal = ¼ av dagsbehovet

150 g godis eller
allt det andra

Gelatin/svinsvål
E-nr
Socker

Protein
Vitaminer
Mineraler
Fiber
Långsamma kolhydrater

Grönsaker & frukt

½ kg frukt och grönt om dagen

- Förebygger sjukdom och övervikt
- Tillför vitaminer, mineraler, antioxidanter, fiber

Endast ca 17% av svenskarna äter tillräckligt!!!

Frukt och grönt på 2 olika sätt

**Undvik viktminskning
E- och P-berikad kost**

Mixa ner i energi- och proteinrika smoothies, köttfärsås, väffelsmet, dip, guacemole...

**Gå ner i vikt
o/e sund kost för friska**

½ kg om dagen

Mättar

Håller magen igång

Främjar viktminskning

Fett i maten?

- Stek i rapsolja med en klick smör
- Fisk 2-3 ggr/vecka
- Avokado, nötter och frön varje vecka
- Kallpressad olivolja eller rapsolja på sallader
- Mejeriprodukter som också ger protein

**Justera mängden beroende på
individuella behov**

Orkar inte laga mat...

- 2 skivor fullkornsbröd + 1 burk makrillfilé + morot och en tomat
- 1 stort rågbröd med lite majonäs, skivat ägg och räkor. Servera med en råkostsallad bredvid.

... inga problem

Vanligt kvällsmål?

Krä m lättmjölk
2 smörgåsrån m margarin

230 kcal
8 g protein
4 mcg selen, 1 mcg D-vit
Omega-3 0,1 g

Ref: Dietist XP

2 rågröd med makrill
1 glas mellanmjölk

490 kcal
26g protein
102 mcg selen, 3 mcg D-vit
Omega-3 4 g

Mellanmål – "don efter person"

• 1 fullkornsmörgås & 1 frukt & 1 glas mjölk

eller

• 2 dl keso med 1dl bär och nötter/frön

eller

• Knäckebröd med kaviar och ägg

eller

• Skyr/yoghurt med valnötter

SUPERMATEN du bör äta ofta av

■ Broccoli	Fet fisk
■ Bönor	Nötter/frön
■ Morot	Avokado
■ Spenat	Havre
■ Tomater	Fullkornsbröd
■ Vitlök/lök	Oliv-/rapolja
■ Apelsin	Äpple
■ Blåbär	Grönt te

Ger dig fiber, bra blodsockerbalans,
antioxidanter och bra fettsyror

Patricia Badh
Leg. Dietist och
Idrottsnutritionsrådgivare

För bokning av föreläsning
eller kostrådgivning:

NÄRINGSRÄTT
kostrådgivning,
Falköping

mob: 073-5941449

pbadh@naringsratt.se

www.naringsratt.se